

УДК 65.016:330.341.1

Особливості управління розвитком підприємства на інноваційній основі

Христенко О.В.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри менеджменту і логістики
Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка

Коцюруба Б.Ю.

студент
Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка

Обґрунтовано значення інноваційної діяльності та інновацій для сучасних підприємств. Досліджено процес управління розвитком підприємства на інноваційній основі. Визначено основні переваги, які отримує підприємство завдяки розвитку на інноваційній основі. Виокремлено основні принципи, дотримання яких забезпечить ефективне управління розвитком підприємства на інноваційній основі.

Ключові слова: інноваційна діяльність, інноваційний проект, підприємство, розвиток, управління.

Христенко О.В., Коцюруба Б.Ю. ОСОБЕННОСТИ УПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЕМ ПРЕДПРИЯТИЯ НА ИННОВАЦИОННОЙ ОСНОВЕ

Обосновано значение инновационной деятельности и инноваций для современных предприятий. Исследован процесс управления развитием предприятия на инновационной основе. Определены основные преимущества, которые получает предприятие за счет развития на инновационной основе. Выделены основные принципы, соблюдая которые, предприятие обеспечит свое развитие на инновационной основе.

Ключевые слова: инновационная деятельность, инновационный проект, предприятие, развитие, управление.

Khrystenko O.V., Kotsyruba B.Yu. FEATURES OF ENTERPRISE DEVELOPMENT MANAGEMENT ON THE INNOVATIVE BASIS

The significance of innovations and innovations for modern enterprises was substantiated in the article. Authors investigated the process of enterprise development management on the innovative basis. The main advantages that received enterprise through development on the innovative basis were determined. The basic advantages observance of which will ensure effective management of the enterprise development on the innovative basis were highlighted.

Keywords: innovation activity, innovation project, enterprise, development, management.

Постановка проблеми. Здатність до створення і використання інновації (інноваційність) сьогодні визнається найважливішим чинником формування конкурентної переваги підприємства. Прискорення інноваційних процесів сприяло появі нової категорії підприємств, для яких інновації становлять предмет основної діяльності, що спричиняє посилення конкурентної позиції. Для таких підприємств інновації можна трактувати як чинник, що випереджає зміни в оточенні.

З іншого боку, зростання ролі інновацій зумовлює необхідність реструктуризації багатьох підприємств, основним елементом якої є зміна стратегії дій з одночасним спрямуванням на зростання інноваційного потенціалу. У нових умовах функціонування сучасного підприємства особливо важливим стає розвиток підприємства на інноваційній основі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Значний внесок в обґрунтування загальних засад інноваційної діяльності зробили такі науковці, як М.П. Войнаренко [2], Н.А. Заглушина [3], Р.С. Квасницька [4], Л.А. Коваль [5], Е.Н. Кравцова [6], А.Є. Нікіфоров [7], Л.Е. Нікіфорова [8], Л.І. Федулова [9] та ін. Однак, незважаючи на наявність значної кількості наукових праць, присвячених питанню інноваційної діяльності, питання управління розвитком підприємства на інноваційній основі досліджено недостатньо. Все вищезазначене зумовлює актуальність обраної теми дослідження.

Метою статті є дослідження особливостей управління розвитком підприємства на інноваційній основі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Одним із перспективних шляхів

економічного зростання підприємства є його розвиток на інноваційній основі. Практика показує, що інноваційні перебудови на сучасному етапі розвитку суб'єктів господарювання можуть не лише забезпечити високі показники економічного розвитку, але й підвищити конкурентоспроможність сучасних підприємств, їх експортний потенціал, а також допоможуть вирішити економічні, екологічні та соціальні проблеми [4].

Інноваційна діяльність передбачає розроблення і реалізацію нових продуктів, товарів, технологій, організаційно-управлінських нововведень за допомогою розвитку і використання інноваційного потенціалу підприємства. Тобто розвиток на інноваційній основі дає змогу підприємствам іти в ногу з часом.

Слід зазначити, що результатом цієї діяльності є інновації. Згідно із Законом України «Про інноваційну діяльність» під поняттям «інновації» необхідно розуміти новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоспроможні технології, продукцію або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери [1].

Підприємствам необхідно використовувати інновації відповідно до задоволення своїх потреб і зростання вимог ринку. У результаті ефективної інноваційної діяльності підприємство підвищує рівень конкурентоспроможності та оптимізує окремі види своєї діяльності.

З огляду на викладене зрозуміло, що здатність до створення і використання (комерціалізації) інновації (інноваційність) є важливим чинником формування конкурентної переваги підприємства. Підприємство, яке функціонує в конкурентному середовищі, повинне постійно створювати (або приймати з оточення) і впроваджувати різного виду інновації, що забезпечують ефективність його діяльності та розвитку [7].

Необхідно відзначити, що управління розвитком підприємства на основі інновацій містить низку етапів, що представлені на рис. 1.

Розглянемо детальніше кожен із вищеведених етапів.

Для визначення стратегії поведінки на ринку та цілей інноваційної діяльності спершу проводиться аналіз зовнішнього та внутрішнього середовища. Аналіз зовнішнього середовища передбачає глибоке вивчення постачальників ресурсів, покупців продукції, наявності ринків збуту, технологій, конкурентів, законодавства,

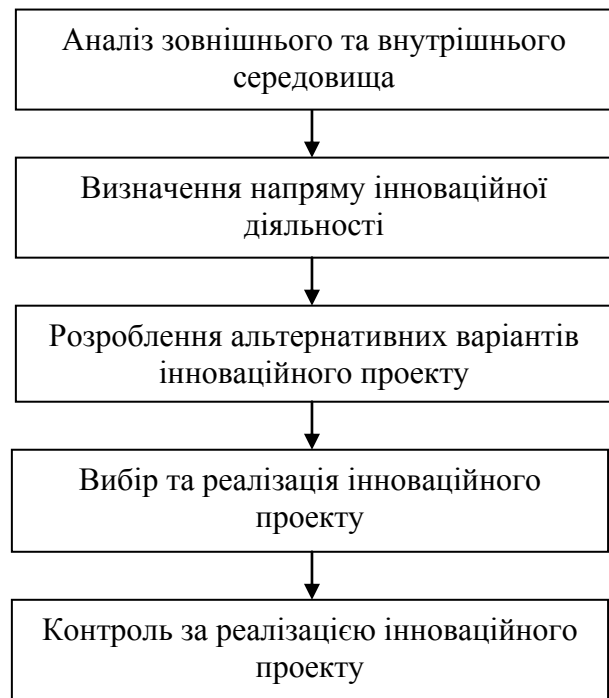

Рис. 1. Процес управління розвитком підприємства на інноваційній основі

[розроблено автором на основі власних досліджень]

можливостей фінансування та інших складників середовища. Аналіз внутрішнього середовища передбачає аналіз самого підприємства, тобто рівня забезпеченості ресурсами; технологій, що застосовуються для виробництва продукції; персоналу, управлінської і виробничої структур; визначення рівня конкурентоспроможності продукції та підприємства загалом тощо. [8].

На першому етапі управління розвитком підприємства на інноваційній основі варто використовувати SWOT-аналіз. Цей аналіз дасть підприємству змогу визначити загрози та можливості, які існують у зовнішньому середовищі, а також сильні та слабкі сторони підприємства. Ця методика допоможе підприємству визначити стратегію своєї поведінки на ринку та найбільш критично проаналізувати середовище свого функціонування.

На другому етапі відповідно до результатів аналізу зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства визначаються напрями інноваційної діяльності. На цьому етапі важливо сформулювати основну мету інноваційної діяльності підприємства, відповідно до якої будуть розроблені та реалізовані інноваційні проекти.

На третьому етапі відбувається безпосередньо розроблення альтернативних

варіантів інноваційного проекту та проводиться їх критичний аналіз. Також на даному етапі визначаються всі можливі ризики, що пов'язані з даним проектом та враховується їх значущість [5].

На четвертому етапі відбувається вибір та реалізація розробленого інноваційного проекту. Цей етап передусім полягає в інформування учасників інноваційного проекту про його реалізацію, визначаються відповідальні за його результат.

Заключний етап процесу управління розвитком підприємства на інноваційній основі полягає у контролі за реалізацією інноваційного проекту. У разі появи певних відхилень відбувається швидкий пошук можливих причин та їх усунення.

Слід зазначити, що процес управління розвитком підприємства на інноваційній основі містить процеси впровадження і використання нової техніки, технологій, управлінських, організаційних та інших видів інновацій, здійснювані за допомогою координації, організації, впорядкування, регулювання інноваційних процесів та інноваційної діяльності підприємства. Все це спрямовано на збереження, підтримку і посилення конкурентоспроможності підприємства загалом.

Варто зазначити, що підприємство вважається таким, що розвивається на інноваційній основі, якщо воно [3–4]:

- постійно здійснює в широкому діапазоні роботи з досліджень і розвитку (або здійснює закупівлі нових продуктів або технологій);
 - виокремлює на таку діяльність порівняно великі фінансові ресурси;
 - систематично впроваджує нові науково-технічні рішення;
 - представляє велику частку новинок (виробів і технологій) в обсязі продукції і послуг;
 - постійно впроваджує інновації на ринок.
- Інноваційним є розвиток, що спирається на безупинний пошук і використання нових способів та сфер реалізації потенціалу підприємства у змінних умовах зовнішнього середовища у межах обраної місії і прийнятої системи мотивації працівників до здійснення інноваційної діяльності. Інноваційний розвиток пов'язаний із модифікацією наявних і формуванням нових ринків збуту. Відповідно до такого погляду управління розвитком підприємства на інноваційній основі набуває стратегічного характеру, а отже, його ефективність залежить від розроблення та реалізації оптимальних стратегій [5].

Для вітчизняних підприємств забезпечення ефективного процесу управління розвитком підприємства на інноваційній основі є, по суті, єдиною передумовою їх виживання та потенційного виходу на світові ринки. У цьому контексті йдеться не лише про технологічні чи продуктові інновації, які через нестачу ресурсного забезпечення діяльності становлять неабиякі проблеми щодо їх реалізації, але й про маркетингові та організаційні інновації. Саме зазначені види інновацій можуть стати не лише дією передумовою стійкого розвитку підприємства, але й каталізатором до нарощення всіх складників його інноваційного потенціалу, що в майбутньому забезпечить комплексний інноваційний розвиток.

Однак сучасні вітчизняні підприємства мало уваги приділяють пошуку інноваційних напрямів діяльності, що приводить до втрати ринків збуту, невчасної реакції на суспільні виклики в економічній, соціальній та екологічній сферах.

Визначено, що потреба в розвитку вітчизняних підприємств на інноваційній основі зумовлена [7]:

- посиленням інтенсивних чинників розвитку виробництва, які сприяють застосуванню науково-технологічного прогресу в усіх сферах економічної діяльності;
 - визначальною роллю науки в підвищенні ефективності розроблення й впровадження нової техніки;
 - необхідністю істотного скорочення термінів створення, освоєння нової техніки;
 - підвищенням технічного рівня виробництва;
 - необхідністю розвитку творчих навичок винахідників і раціоналізаторів;
 - збільшенням витрат і погіршенням економічних показників підприємств під час освоєння нової продукції;
 - швидким моральним старінням техніки і технологій;
 - об'єктивною необхідністю прискореного впровадження нової техніки й технології тощо.
- Необхідно зазначити, що для забезпечення ефективності процесу управління розвитком підприємства на інноваційній основі слід дотримуватися принципів [8]:
- адаптивності – прагнення до підтримання певного балансу зовнішніх та внутрішніх можливостей розвитку (внутрішніх спонукальних мотивів діяльності підприємства і зовнішніх, що генеруються ринковим середовищем);
 - динамічності – динамічного приведення у відповідність цілей і спонукальних мотивів

(стимулів) діяльності підприємства (у тому числі його власників, менеджерів, фахівців, працівників);

- самоорганізації – самостійного забезпечення підтримки умов функціонування у сфері обміну ресурсами (інформаційними, матеріальними, фінансовими) між елементами виробничо-збутової системи підприємства, а також між підприємством і зовнішнім середовищем;

- саморегуляції – коригування системи управління інноваційно-орієнтованою виробничо-збутовою діяльністю підприємства відповідно до змін умов функціонування;

- саморозвитку – самостійного забезпечення умов тривалого виживання та розвитку підприємства на основі розроблення, створення і просування інновацій на ринок (відповідно до місії та прийнятої системи мотивації діяльності).

Управління розвитком підприємства на інноваційній основі охоплює стратегічні й оперативні аспекти і має бути націленим, з одного боку, на створення або оперативне залучення таких інновацій, котрі забезпечуватимуть збереження та зміцнення ринкових позицій підприємства у тривалій перспективі, а з іншого – на систематичну і цілеспрямовану діяльність із вдосконалення наявних технологій, прийомів та способів виконання роботи, завдяки яким життя інновацій подовжується [5].

У загальному вигляді перехід суб'єкта господарювання на інноваційний шлях розвитку дасть йому змогу [6]:

- адаптуватися до змін умов господарювання;

- підвищити якість продукції та повніше задовольняти запити споживачів;

- застосовувати цінові стратегії «зняття вершків»;

- підтримувати високу ефективність виробництва та збуту продукції;

- зміцнити фінансовий стан;

- посилити імідж продукції та товаровиробника;

- зміцнити партнерські зв'язки (зі споживачами, постачальниками, посередниками, кредитно-фінансовими установами тощо);

- удосконалити організаційну структуру підприємства;

- підвищити рівень кваліфікації персоналу;

- підвищити результативність діяльності загалом.

Таким чином, розвиток інноваційної діяльності має важливе значення для сучасного під-

приємства. Для забезпечення інноваційного розвитку суб'єкта господарювання необхідно сформувати комплекс заходів із нейтралізації впливу чинників, які негативно позначаються на інноваційному процесі, та заходів щодо підсилення дії тих чинників, що впливають на інноваційний процес позитивно.

Для забезпечення ефективності управління розвитком підприємства на інноваційній основі необхідно здійснити певний комплекс управлінських дій, таких як [4, 7]:

- аналіз зовнішнього та внутрішнього середовища, а також прогнозування їх розвитку;

- виявлення напрямів та варіантів інноваційного розвитку шляхом проведення SWOT-аналізу діяльності підприємства;

- вибір сегментів ринку для реалізації проектів інноваційного розвитку;

- аналіз та кількісна оцінка ризику на етапах інноваційного розвитку і всього процесу загалом, коригування робіт за результатами аналізу;

- виокремлення пріоритетних напрямів діяльності підприємства;

- формування оптимальної організаційної структури управління інноваційним розвитком;

- планування виробничо-збутової і фінансової діяльності за обраними пріоритетними напрямами інноваційної діяльності;

- контроль виконання заходів, спрямованих на реалізацію потенціалу інноваційного розвитку;

- підготовка рішень про своєчасну зміну пріоритетів і пошук нових напрямів інноваційного розвитку.

Отже, результатом розвитку підприємства на інноваційній основі будуть постійні прогресивні зміни його якісного стану. Розумне поєднання елементів інноваційного розвитку забезпечить отримання належного прибутку у процесі його економічного розвитку.

Висновки. Інноваційна діяльність є одним з основних складників процесу забезпечення успішного функціонування підприємств. Тому сучасні економічні умови вимагають інтенсивної інноваційної діяльності, ефективної організації досліджень та розробок, нововведень, зниження інноваційних ризиків, стратегічного управління в інноваційній діяльності кожного підприємства.

Активізація інноваційної діяльності вітчизняних підприємств сприятиме зміцненню конкурентних переваг галузі як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках шляхом реалізації науково-технічного потенціалу, що проявлятиметься у:

– підвищенні якості та, відповідно, конкурентоспроможності продукції за рахунок використання нових або модернізованих способів виробництва;

– захопленні нових ринків та збільшенні обсягів реалізації продукції шляхом впровадження інноваційних технологій в організацію збуту та позиціонування товарів на ринку;

– покращенні фінансових результатів діяльності підприємств за рахунок збільшення грошових надходжень від реалізації інноваційної продукції;

– оптимізації бізнес-процесів та раціонального використання виробничих потужностей підприємства шляхом запуску передових інноваційних технологій.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 04.07.2002 р. (із змінами і доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>
2. Войнаренко М.П. Інноваційний розвиток промислових підприємств: аналіз та оцінки: монографія / М.П. Войнаренко, А.В. Череп, Л.Г. Олейнікова, О.Г. Череп. – Хмельницький: ХНУ, 2010. – 444 с.
3. Заглумина Н.А. Формирование инструментария оценки уровня инновационного развития предприятия: автореф. дис. на соискание ученой степени к.э.н.: 08.00.05 / Н.А. Заглумина. – Н. Новгород, 2011. – 26 с.
4. Квасницька Р.С. Особливості інноваційної діяльності підприємств у сучасних умовах / Р.С. Квасницька, Н.С. Ардашкіна // Вісник Хмельницького національного університету. – 2009. – № 6, Т. 3. – С. 247–251.
5. Коваль Л.А. Розвиток наукової думки про інновації – як предмет особливої трудової діяльності / Л.А. Коваль, С.А. Романчук // Збірник наукових праць Кіровоградського національного технічного університету. Серія «Економічні науки». – 2012. – Вип. 22 (ч. II). – С. 40–46.
6. Кравцова Е.Н. Инновационная деятельность предприятия / Е.Н. Кравцова, В.П. Воронин // Креативная экономика. – 2008. – № 6 (18). – С. 3–8.
7. Никифоров А.Є. Інноваційна діяльність: теорія і практика державного управління: монографія / А.Є. Никифоров. – К.: КНЕУ, 2010. – 420 с.
8. Никифорова Л.Е. Управление инновационным развитием организации на основе принципов стратегического менеджмента / Л.Е. Никифорова // Вестник Томского государственного университета. – 2010. – № 338. – С. 143–148.
9. Федулова Л.І. Технологічна політика: глобальний контекст та українська практика: монографія / Л.І. Федулова. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2015. – 844 с.